

πρός τὴν ὀρθὴν σκέψιν, ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα πνευματικὸν κύκλον ποὺ ἀπλώνεται ἕως πολὺ κοντὰ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν.

Ἄν τὸ πρόσωπον ποὺ θὰ διδάξῃ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐρμηνεύσῃ τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό (νὰ τοὺς ἐρμηνεύσῃ ὄχι μόνον νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ γλωσσικῶς), τότε ἀληθινὰ βοηθεῖ τὴν μαθήτριαν νὰ ἀντικρῶσθαι ἀπλετοὺς τὴν χάριν καὶ τὸ θαῦμα τῆς ζωῆς. Ἄν ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ γίνονται τὰ μαθήματα αὐτὰ κατὰ τὸν συνήθη σχολαστικὸν τρόπον ποὺ ἐπικρατεῖ εἰς τὰ γυμνάσια, εἶναι μεγάλος κίνδυνος νὰ ματαιωθῇ ὁ σκοπὸς τῆς συμπληρωματικῆς αὐτῆς μορφώσεως, χωρὶς κἀν τὸ ἀντιστάθμισμα μιᾶς πρακτικῆς δεξιότητος.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ δύο συνηθέστεροι κύκλοι τῆς ἀνωτέρας γυναικείας παιδεύσεως, συμπληρούμενοι συχνὰ μὲ φιλοσοφικά καὶ ἱστορικά μαθήματα. Ἰσως ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος τέτοιας μορφώσεως, ἴσως ἀκόμα γίνανται ἐπιτυχῆς συνδυασμοὶ καὶ τῶν δύο αὐτῶν κύκλων. Πάντως ἀπὸ οἷαν δήποτε μορφὴν αὐτῆς τῆς ἀνωτέρας παιδείας δὲν πρέπει νὰ λείπῃ ὁ φιλοσοφικὸς κατάρτισμός τῆς γυναικῆς ποὺ ἀρχίζει τὴν ζωὴν τῆς, τὴν ὑπεύθυνον καὶ τὴν συνειδητὴν ζωὴν.

Νὰ μὴ ἐκπλήξῃ ὁ ὅρος **φιλοσοφικός**, διότι δὲν ἐννοοῦμεν μὲ αὐτὸν τὸν ὅρον ὅτι πρέπει ἡ γυναικί

νὰ κουράσῃ τὸ μυαλό τῆς μὲ μεταφυσικὰς μελέτας. Ἐννοοῦμεν τὴν πειρὴ θετικὴν καὶ πρακτικὴν μορφὴν τῆς φιλοσοφίας, τὴν φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς: νὰ μάθῃ νὰ ἐξετάσῃ τὰ πράγματα εἰς τὴν οὐσίαν των, νὰ συνειθίσῃ νὰ παρατηρῇ καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὴν ψυχὴν τῆς, νὰ ὁμιλῇ μὲ τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν γλῶσσαν τῆς ὁμοφροσύνης.

Ἄν λείπῃ ἡ δόσις τέτοιας φιλοσοφίας ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῆς γυναικῆς, γίνεται αὐτὴ ἄχθος εἰς τοὺς γύρω τῆς καί, ἂν συμβῇ νὰ εἶναι καὶ κάπως σοφὴ εἰς τὰς γνώσεις, γίνεται κοινωνικὴ πληγὴ.

Πολλαὶ γυναῖκες βεβαίως εὐτυχοῦν εἰς τὴν ζωὴν των χωρὶς καμμίαν τέτοιαν μόρφωσιν, χωρὶς κανένα τέτοιον κατάρτισμόν. Εἶναι διότι ἡ φυσικὴ εὐφυΐα ἀνεπλήρωσε πολλάκις θαυμάσια τὴν εἰδικὴν αὐτὴν μόρφωσιν. Πάντως αὐτὴ ἡ περίπτωσις, ὅσον συχνὰ καὶ ἂν συναντᾶται, δὲν ἀκυρῶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ διὰ τὴν γυναῖκα ὅπως καὶ διὰ τὸν ἄνδρα εἶναι **πνευματικὴ κατάστασις**, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ συντρέξουν **πνευματικοὶ ὁροί**. Ἀλλὰ διὰ τὴν πιστοποιήσιν καὶ τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἐν σχέσει μὲ τὴν γυναῖκα, ἐλπίζω νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸς στήλας τῆς «Ἑλληνίδος».

ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ Ν. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

Φιλόλογος—Καθηγήτρια

Τὸ μεγάλο νησί.

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴ Κρήτη.

Κάτω στὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο λίγες ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴν κάθε γύρω στεριά βρίσκεται τὸ μεγάλο νησί.

Κύματα μὲ λύσσα χτυποῦν τὶς ἀπότομες πλαγιές του καὶ θύελλες γεμίζουν τὶς κορφές τῶν γραφικῶν βουνῶν μὲ σταχτόμαυρα φανταστικά σύννεφα. Ἀνεμοὶ βίαιοι φυσοῦν ἀπὸ τὴν Ἰδη καὶ στὸ φύσημά τους λυγίζουν τὰ αἰωνόβια δένδρα καὶ τὰ κάμνουν νὰ βουίζουν σὰν τὰ κύματα τῆς θάλασσας. Κτυπήματα ὑπόκοφα ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Μητέρας—Γῆς θυμίζουν συχνὰ τοὺς ἀγριούς θυμούς τῆς Μεγάλης Θεᾶς.

Μητέρα εὐλόγησε τὴν θάλασσαν καὶ προσιάτευσε τὰ παιδιὰ σου. Ἀκουσε τὴν ἐπικλῆσιν τῶν ναυτικῶν, ἡμέρωσέ τὴν θύελλα ποὺ ἔρχεται μὲ βία, δόσε τὸν εὐνοϊκὸ ἄνεμο καὶ λυτήσου τὴ Γῆ—ὦ Ἁγία Μητέρα—ἔφαλλαν οἱ ἱερεῖς τῆς Μεγάλης Θεᾶς χιλιάδες χρόνια πρὶν, βλέποντας τὴν γεμάτη μεταβολὴ ζωὴ τοῦ νησιοῦ.

Καὶ ἡ ζωὴ αὐτὴ ἡ τρομερὰ ἀπομακρυσμένη καὶ τῆς κοινωνίας ποὺ ἔζησε κάποτε ἐκεῖ μὲ τοὺς δεισιδαίμονες φόβους τῆς καὶ μὲ τὶς ἀλλόκοτες χαρές τῆς περὶ μὲρὸς στὰ μάτια τοῦ ταξιδιώτη.

Κέντρον ὅπου διεστανύωνταν οἱ μέγιστοι τῆς παλαιοῦ ἀρχαιότητος πολιτισμοί, μὰ καὶ μὲ δική τῆς τελειῶς ἀνεξάρτητη ἀντίληψιν γιὰ τὸ κάθε τι: νὰ ἡ ἀρχαιότατη Κρήτη.

Αὐτὴ ὑπῆρξε τὸ κύριο σημεῖο θαυμαστοῦ πολιτισμοῦ, ἐνῶ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὰ παράλια τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸ μακρυνῆς ἀκόμα χωρὲς παθητικὰ ἐδέχοντο τὶς ἐτοιμὲς μορφές τῆς ζωῆς τους ἀπ' αὐτή.

Καὶ πόσο φτωχικὰ ἦσαν ὅλα τὰ γύρω τῆς Κρήτης καὶ μὲ πόσο θαυμασμὸ καὶ φθόνον θὰ παρακολουθοῦσαν τὴ ζωὴ τοῦ πανίσχυρου Μινωικοῦ κράτους οἱ γύρω λαοί.

Τὸ πελώριο παλάτι τοῦ Μίνωα ποὺ κατήντησε στὴ φαντασία τῶν κατόπιν ὁ τρομαχτικὸς Λαβύρινθος ἦτο τὸ σύμβολο τῆς ἀκατανίκητης θαλασσοκρατίας.

Ἡ ἔκτασις του, τὰ ἀτέλειωτα διαμεγίσματα του, τὰ ἱερά του, ἡ ὑποβλητικὴ οἴθουσα τοῦ θρόνου, οἱ πάμπολλες ἀποθήκες μὲ τὰ ἀμύθητα πλούτη, οἱ μακρεῖς διάδρομοι καὶ οἱ πλακοστρωμέναι αὐλές του, οἱ φωτεινὲς του βεράντες μὲ τὴν θαυμάσια δόλγυρα θέα, τί αἰσθησι θὰ ἔκαμναν!

Καὶ ὅστερα τὰ ἐπιστημονικώτατα ἔργα τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος μὲ τὴ σοφὴ διοχέτευσι τῶν νερῶν, ὅπως καὶ οἱ καλλιτεχνικώτατες τοιχογραφίαι ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς θάλασσας, τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν βουνῶν τοῦ νησιοῦ, μὲ κυρίαρχη παρουσία τοῦ διπλοῦ πέλεκυ, θὰ ἔκαμναν κατάπληξι, ὅπως κάμνουν καὶ σήμερον σὲ μᾶς.

Ἀντιπρόσωποι τρανῶν βασιλέων ἤρχοντο ταχτικά γιὰ νὰ χαιρετήσουν τὸν καισχυρὸ συνάδελφό τους, νὰ διαπραγματευθοῦν στρατιωτικὴν συμμαχίαν ἢ ἐμπορικὴν συνθήκην. κάποτε πάλι νὰ ζητήσουν τὴν ὑποστήριξιν προσφέροντας πλοῦσια δῶρα ποὺ ἀνταπεδίδοντο ἐπίσης πλουσιοπάροχα. Καὶ μαζὺ μ' αὐτὰ οἱ διπλωμάται θεοὶ—βασιλεῖς ἀκόμα περισσότερον ἤξευραν νὰ καταπλήξουν τοὺς ξένους μὲ τὴν παρουσίαν ἀπόκοσμων θεαμάτων, μὲ θεατρικὰς παραστάσεις: στὰ ἀνακτορικά τους θέατρα καὶ μὲ τὶς πρωτάκουστες θεαματικὰς ταυρομαχίας.

Ὁρισμένως μὲ ἔκτασι θὰ ἔβλεπαν οἱ ξένοι τοῦ πανίσχυρου βασιλῆ, πῶς χόρευαν οἱ ἱερεῖς καὶ πῶς ἐκτελοῦσαν τὰ ἀφάνταστα ἐπικίνδυνα παιγνίδια οἱ ἀκροβάται, οἱ χορευτὲς καὶ οἱ χορευτρίες, ποὺ κινδυνεύοντας κάθε στιγμὴ νὰ καταπατηθοῦν ἢ νὰ τρυπηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐξαγριωμένους ταύρους, ποὺ πνίγονταν μὲ τὸν θάνατον διασκεδάζαν τὴν ξενόιστον ἀνώτερη κοινωνίαν.

Τί παράδοξα θὰ ἀσθάνονταν τὸν ἑαυτοὺς τὰ παιδιὰ τῶν πεδιάδων τοῦ Νεῖλου καὶ τοῦ Εὐφράτου. βάρβαροι τῶν ὁροπεδίων τῆς Ἀσίας μὲς τὴν ἐκλεπτυσμένην κρητικὴν ἀριστοκρατίαν, ὅπου κυριαρχοῦσε πέρα γιὰ πέρα ἡ γυναικὴ μὲ τὴν ἀλλόκλητὴν μόδα τῆς, τὴν ἐλεύθερον συμπεριφορὰν τῆς, τὸ ἐνδιαφέρον τῆς γιὰ τὸ κάθε τι σημαντικὸ καὶ ἀσήμαντο. Σὰν νὰ περνοῦν μπρὸς στὰ μάτια μᾶς ὅλοι αὐτοὶ «οἱ προνομιοῦχοι» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὶς ἀξέχαστες ὥρες κατὰ τὶς ὁποῖες βρισκόμασταν μὲς στὸν Λαβύρινθον ἔχοντες ὁδηγὸν τὴν μελέτην μᾶς, τὸ φωτεινὸ σημερινὸ βιβλίον τοῦ κ. Μαρινάτου καὶ ἀκούοντας τὴν μονότονον φωνὴν τοῦ φύλακα, ποὺ ζῇ μέσα στὰ ἐρείπια ἀπὸ τὴν πρώτην μέραν ποὺ βρεθῆκαν καὶ ποὺ παρακολούθησε βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἐπίμονον καὶ ἐμπνευσμένην δουλειὰ τοῦ Ἐβανς.

Ὑστερα ἀπὸ ὥρες βγαίνομε ἀπὸ τὸ παλάτι καὶ καθόμαστε κουρασμένες στὴ βεράντα τοῦ ἀπέναντι μικροῦ καφενεῖου μὲ τὸ αἶσθημα βαθύτατης ἡρεμίας—τῆς ἡρεμίας τῆς ὁλόγυρης: φύσεως.

Λέμε τὶς ἐντυπώσεις μᾶς καὶ παρακολουθοῦμε προσεκτικὰ τοὺς γύρω μᾶς: ἐργατικῶς καὶ χωρικοὺς ποὺ καὶ αὐτοὶ κάθονται δίπλα μᾶς γιὰ νὰ ξανασάνουν ἀπὸ τὸν κόπον ὁλόκληρης μέρας.

Ξάφνου ἀντικρῶζομε ἓνα λεβεντόπαιδο. Τὸ φωνάζομε καὶ κουβεντιάζομε μαζὺ του. Μὲ ἀθῶο γέλοιο μᾶς ὑπαντᾷ πρόθυμα. Καμαρώνομε τὸ παλληκάρι μὲ τὰ ὀλόμαυρα, φωτεινὰ μάτια, μὲ τὴν λεπτὴ μέσα στὴ βράχα κορμωστασιά, μὲ σφιχτοδεμένην σὰν τοῦ

πρίγκηπα τοῦ ἀπέναντί μας παλατιοῦ μέση, μὲ τὰ γερά μέσα σὲ ψηλὰ μπόττες πόδια καὶ μὲ τὸ ἀτσάλενο, ἀκουμπισμένο σὲ ἀγκλίτσα χέρι.

Ἰδιαίτερα προσέχομε μιὰ τούφα τῶν σγουρῶν μαλλιών του, ποὺ ξεπροβάλλει χαρούμενα μέσα ἀπὸ τὸ κροσωτὸ μαντήλι, τὸ δεμένο γύρω στὸ κεφάλι του—σημάδι πῶς τὸ τσοπανόπουλο κατάγεται ἀπὸ τὰ Ἀνώγεια, ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα γιὰ τὴν ἐνδυμασίαν του χωριὰ τῆς Κρήτης.

Σὲ λίγη ὥρα τὸ Κρητικὸπουλο μᾶς λέγει πῶς βιάζεται νὰ συναντήσῃ τὸν πατέρα του καὶ μειδιώντας εὐχαριστήμενον μᾶς ἀποχαιρετᾷ. Πετὰ ἀφάνταστα ἐλαφρὰ στὴς πέτρες τοῦ δρόμου καὶ σὲ λίγο χάνεται στὴ καμπὴ του.

Σηκωνόμεθα γιὰ νὰ γυρίσουμε: ἡ νύχτα πλησιάζει, μπαίνομε σ' ἓνα αὐτοκίνητον καὶ σὲ λίγο ἀπὸ μακριὰ διακρίνομε τὰ φῶτα τῆς πόλεως. Μπαίνομε στὸ Ἡράκλειον—τὸ θαυμαστὸ νεοελληνικὸ μελίσι.

Τὸ Ἡράκλειον, τὸ γνωστὸ στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου σὰν τρομαχτικὸ ὁρητήριον τῶν πειρατῶν, σὰν παμμέγιστον ἀγορὰ τῆς ἀνθρωπίνης, ἰδίως τῆς γυναικείας σάρκας γιὰ τὰ χαρέμια τῶν δεσποτῶν τῆς Ἀνατολῆς, σὰν ὀχυρὴ πρωτεύουσα τὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου καὶ τέλος σὰν πόλις—ὀχύρωμα τῆς Βενετίας, εἶναι ἀξιοσημεῖον καὶ γιὰ τὴ σημερινὴν του ζωὴν.

Μὲς τὰ Βενεσιάνικα του, τὰ μοναδικὰ στὴν Εὐρώπῃ τεῖχη, τὸ Ἡράκλειον βρέθηκε στενοχωρημένο καὶ ξεπετάχθηκε ἔξω ἀπὸ τὰ μεσαιωνικά του σύνορα μὲ κάποια ὅμως ἀκαταστασία, ποὺ νομίζει κανεὶς πῶς δὲν ἵπάρχει ὠρισμένο μὲ ἰόημα σχέδιο.

Καὶ τὸ μικρὸ λιμανάκι μὲ τὸ ὑπερήφανον λιοντάρι τοῦ Ἀγ. Μάρκου ἀγκαλιάσθηκε ἀπὸ τὸν καινούργιον λιμένα, ἐκτεταμένο γιὰ τὴν κολοσσιαία ἐξαγωγήν ποὺ γίνεται ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Κρήτη, πλοῦσια καὶ σήμερον ὅπως καὶ πρὸ χιλιῶν χρόνων, ὅταν εἶχε στὰ σύνορά της βασιλείαν μὲ παλάτια σὰν τῆς Κνωσοῦ καὶ Φαιστοῦ καὶ πόλεις σὰν τὴν Γόρτυνα.

Ἡ ἴδια ἡ πόλις μᾶς δίδει πολὺ ὕλικόν. Μόλις κάμῃ κανεὶς δυὸ βήματα μέσα, βλέπει ὅλη τὴν πλοῦσιαν κίνησιν τῆς ἀγορᾶς, στὴν ὁποία συναντοῦμε ἀντιπροσώπους ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Κρήτης μὲ πολυποίκιλιν ἐνδυμασίαν. Περὶ πέρα ἀπὸ τὴν ἀγορὰ διακρίνομε πολυτελέστατα καφενεῖα καὶ διάφορα καταστήματα, κοντὰ δὲ σ' αὐτὰ βλέπομε νὰ ἀνακαινίζονται πολλὰ κτίρια καὶ νὰ κτίζονται ἄλλα καινούργια σὰν τὴν Δημοσίαν Ἐμπορικὴν Σχολὴν καὶ τὸ Καλοκαιρινεῖον ὁρφανοτροφεῖον κοριτσιῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς μοναδικούς θησαυροὺς τοῦ μουσείου, θαυμάζομε καὶ τὶς βυζαντινὲς εἰκόνες, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐνθουσιαστικὰ μᾶς ὁμιλεῖ ὁ ζωγράφος Κος Μακρογιαννάκης.

Στὸν περίπατον πέρα ἀπὸ τὸν Δημοτικὸν κήπον καμαρώνομε τὴν δροσερὴν νεολαίαν καὶ τὶς εὐσωμες, ὠραῖες, ντυμένες μὲ τὴ τελευταία λέξιν τῆς μόδας, κυ-
 ρίαι. Κάμνομε μιὰ μέραν τὸν γύρον τοῦ Ἡρακλείου καὶ ζητοῦμε κάπου μικρὸ ἔστω καφενεδάκι νὰ ξεκου-